

**Správa o stave a vývoji kriminality páchanej na
senioroch za rok 2023**

1. Úvod

Správa o stave a vývoji kriminality páchanej na senioroch za rok 2023 (ďalej len „správa“) je predkladaná ako informatívny materiál na zasadnutie Rady vlády Slovenskej republiky pre práva seniorov a prispôsobovanie verejných politík procesu starnutia populácie.

Podkladom pre spracovanie správy boli štatistické údaje o trestnej činnosti sledované Policajným zborom v rámci Evidenčno-štatistického systému kriminality (ďalej len „EŠSK“). Správa bola spracovaná za rok 2023 s poukázaním na stav a vývoj kriminality páchanej na senioroch za obdobie rokov 2019 - 2023.

Z hľadiska trestného práva je senior považovaný za chránenú osobu definovanú v § 139 ods. 1 písm. e) zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov ako osobu vyššieho veku.

Osobou vyššieho veku sa podľa § 127 ods. 3 Trestného zákona rozumie osoba staršia ako 60 rokov.

Vyššia právna ochrana seniorov je premietnutá do kvalifikovaných skutkových podstát niektorých trestných činov tak, že ak bol trestný čin spáchaný na osobe vyššieho veku, odôvodňuje to uložiť páchateľovi prísnejší trest.

To, že seniori sú rizikovými obeťami trestnej činnosti, vyplýva z odbornej literatúry aj z praktických skúseností. Riziko, že senior sa ľahšie stane obeťou trestnej činnosti, súvisí s jeho vysokým vekom a sociálnou izoláciou. Často ide o osamelo žijúce osoby, pre ktoré je príznačné stereotypné správanie, dôverčivosť a fyzická bezbrannosť. Vplyvom vyššieho veku sa u seniorov zároveň prejavujú rôzne somatické problémy, ako je zhoršenie zraku, sluchu, motoriky a úbytok fyzickej sily (kondície), ktoré sú sprevádzané rôznymi chorobami.

Uvedené faktory jednoznačne ovplyvňujú páchanie trestnej činnosti na senioroch, pričom páchatelia sa cielene v mnohých prípadoch zameriavajú na seniorov z dôvodu tzv. cesty ľahšieho odporu. Tieto faktory zároveň negatívne ovplyvňujú odhaľovanie a objasňovanie tejto trestnej činnosti z dôvodu, že senior nedokáže dostatočne reprodukovať vnímaný dej, vrátane osoby páchateľa, s ktorým prišiel do kontaktu.

2. Kriminalita páchaná na senioroch

V roku 2023 bolo na území Slovenskej republiky zistených celkom 46 708 trestných činov. Celkovo tak oproti roku 2022 došlo k zníženiu o 530 všetkých trestných činov.

Na senioroch bolo v roku 2023 podľa EŠSK spáchaných 1 772 trestných činov, čo je v porovnaní s predchádzajúcim rokom o 4 trestné činy menej. V roku 2023 nastal opäť trend znižovania celkovej kriminality (počtu zistených všetkých trestných činov), ktorý je obdobne zaznamenaný i u kriminality páchanej na senioroch (príloha č. 1).

Z hľadiska štruktúry trestnej činnosti sú i naďalej seniori najčastejšie obeťami násilnej kriminality (675 prípadov), čo predstavuje podiel 38,09 %, následne ekonomickej kriminality (548 prípadov) - podiel 30,92 % a majetkovej kriminality (328 prípadov) - podiel 18,51 %. Oproti minulosti sa znížil podiel ekonomickej kriminality, dominuje však stále násilná kriminalita. Podrobnejší stav je charakterizovaný v ďalších častiach tejto správy. Ostatná kriminalita, medzi ktorú patria mravnostné trestné činy (1 prípad) - podiel 0,056 % a nedbanlivostné trestné činy spôsobené pri nehodách alebo úrazoch (208 prípadov) - podiel 11,73 %, nepredstavuje z kriminologického hľadiska bezpečnostné riziko pre seniorov, preto sa nie je potrebné ňou detailnejšie zaoberať. Počet trestných činov spáchaných na senioroch podľa druhu kriminality je graficky znázornený v prílohe č. 2.

Z geografického hľadiska najvyšší počet trestných činov spáchaných na senioroch bol zistený v Bratislavskom kraji, Košickom kraji, a Nitrianskom kraji. Najnižší počet týchto trestných činov bol zistený v Prešovskom kraji. Tento stav je typicky ovplyvnený najmä najvyššou koncentráciou obyvateľov, sociálnymi a ekonomickými faktormi daných regiónov. Počet zistených trestných činov spáchaných na senioroch za rok 2023 podľa regiónov je znázornený v prílohe č. 3.

Zvýšený počet prípadov oproti minulému roku bol zistený iba v Bratislavskom a Trenčianskom kraji. Vývoj počtu zistených trestných činov spáchaných na senioroch podľa regiónov je graficky znázornený v prílohe č. 4.

Podiel zistených trestných činov spáchaných na senioroch na ulici (verejnom priestranstve) predstavuje (205 prípadov) - podiel 11,56 %. Páchanie kriminality na týchto miestach je typické pre násilnú kriminalitu a majetkovú kriminalitu (lúpeže, úmyselné ublíženia na zdraví, vreckové krádeže a krádeže na osobách). Páchanie trestnej činnosti na senioroch je však stále častejšie v diskretnejšom domácom prostredí. Podiel spáchaných trestných činov na senioroch v byte (obydlí) predstavuje (317 prípadov), čo predstavuje podiel 17,88 %.

Medzi poškodenými tvoria (881 obetí) podiel 50,85 % ženy, muži tvoria (858 obetí) podiel 49,15 %. Tento podiel je v poslednom období relatívne ustálený. Štruktúra obetí trestných činov spáchaných na senioroch je zobrazená v prílohe č. 5.

Z celkového počtu 1772 prípadov bolo zistených 680 páchatel'ov, čo je 43,34 % objasnenosť, oproti roku 2022 ide o nárast o 45 páchatel'ov. Z uvedeného počtu tvorili 39,58 % podiel páchatelia s trestnou minulosťou, 17,24 % podiel páchatelia pod vplyvom alkoholu, 39,17 % podiel nezamestnaní páchatelia, 4,00 % podiel páchatelia mladší ako 18 rokov. V porovnaní s minulým rokom sa zvýšil podiel nezamestnaných páchatel'ov a znížil sa počet páchatel'ov s trestnou minulosťou, najvýraznejšie sa znížil počet páchatel'ov mladších ako 18 rokov a páchatel'ov pod vplyvom alkoholu. Štruktúra páchatel'ov trestných činov spáchaných na senioroch je graficky znázornená v prílohe č. 6.

Predmetom záujmu páchatel'ov boli najmä peniaze v hotovosti, šperky a iné cennosti.

2.1. Násilná kriminalita

V rámci Slovenskej republiky bolo v roku 2023 zistených celkom 4 364 násilných trestných činov. Z celkového počtu násilných trestných činov bolo na senioroch spáchaných 675 trestných činov, čo v porovnaní s rokom 2022 predstavuje nárast o 30 trestných činov.

Počet zistených násilných trestných činov spáchaných na senioroch je graficky znázornený v prílohe č. 7.

Z hľadiska jednotlivých druhov násilných trestných činov boli seniori najčastejšie obeťami nebezpečného vyhrážania (41,03% podiel), následne ublíženia na zdraví (21,77 % podiel), týrania blízkej osoby a zverenej osoby (9,48 % podiel), lúpeže (9,18 % podiel), vydierania (6,22 % podiel) a porušovania domovej slobody (3,55 % podiel). Štruktúra sa oproti minulosti nemení, opätovne dominuje trestný čin nebezpečného vyhrážania. Mierny nárast bol zistený pri trestnom čine ublíženia na zdraví. Štruktúra zistených násilných trestných činov spáchaných na senioroch je graficky znázornená v prílohe č. 8.

Násilná kriminalita je v ostatnom období prevažne páchaná v uzavretom domácom prostredí, ide o trestné činy spáchané v súvislosti s domácim násilím, pri ktorých je páchatelom priamy príbuzný seniora alebo jemu blízka osoba, ktorá sa o neho stará alebo s ním žije v spoločnej domácnosti, čo je typické najmä pre úmyselné ublíženie na zdraví, nebezpečné vyhrážanie, vraždu a v neposlednom rade týranie blízkej osoby a zverenej osoby. Páchatelia sú pri týchto trestných činoch agresívnejší a predmetom ich záujmu je získanie hnutelného alebo nehnuteľného majetku seniora. Vo väčšine prípadov konajú pod vplyvom alkoholu alebo iných návykových látok. Skutky sú páchané s odopieraním stravy, spánku, použitím fyzického násillia, vulgárneho správania alebo zanedbávaním starostlivosti. Páchatelia sa snažia od seniora získať jeho finančné úspory, sociálne dávky alebo dôchodok, ktoré následne používajú pre vlastnú potrebu, najmä za účelom kúpy alkoholu, cigariet či vyplatenia svojich dlhov. Takéto správanie je typické najmä pre páchatelov s nižším sociálnym postavením a nízkym príjmom. Zásadným problémom v boji proti tejto kriminalite je jej vysoká latentnosť, ľahostajnosť okolia obeť a strach obeť o svoju budúcnosť a o budúcnosť svojho príbuzného v prípadoch, v ktorých prebieha trestné konanie.

Z regionálneho hľadiska bolo najviac prípadov zistených v Trenčianskom kraji. Najmenej prípadov bolo zistených v Trnavskom kraji. Údaje za rok 2023 podľa regiónov sú graficky znázornené v prílohe č. 9.

Oproti minulému roku bol zaznamenaný pokles v Trnavskom kraji, Banskobystrickom kraji, Prešovskom kraji a Košickom kraji. Najvyšší pokles bol zistený v Košickom kraji a Trnavskom kraji. Najvyšší nárast bol v Trenčianskom kraji. Vývoj počtu zistených násilných trestných činov spáchaných na senioroch podľa regiónov je znázornený v prílohe č. 10.

Podiel násilných trestných činov spáchaných na ulici predstavuje 14,37 %. Oproti roku 2022 ide o nárast, ktorý predstavuje 6,47%. Na ulici bolo najviac spáchaných úmyselných ublížení na zdraví, vyhrážaní a lúpeží. Podiel násilných trestných činov spáchaných v byte predstavuje 33,62 %, oproti minulému roku ide o 3,98 % pokles. Najviac prípadov v byte bolo zistených pri trestnom čine nebezpečného vyhrážania, týrania blízkej osoby a zverenej osoby, úmyselného ublíženia na zdraví a porušovania domovej slobody. Aj táto skutočnosť potvrdzuje, že násilná kriminalita je i naďalej viac páchaná v domácom prostredí.

Ženy boli obeťami častejšie, tvorili 49,77 % podiel, oproti minulému roku ide o mierny pokles o 1,22 %. Najviac boli obeťami pri nebezpečnom vyhrážaní a týraní blízkej osoby a zverenej osoby.

Páchatelia s trestnou minulosťou tvorili 34,51 % podiel, oproti roku 2022 ide o 3,15 % pokles. Páchatelia, ktorí konali pod vplyvom alkoholu, predstavovali 17,80 % podiel, v porovnaní s minulým rokom ide o 11,37 % pokles. Títo páchatelia boli najčastejšie zistení pri nebezpečnom vyhrážaní a týraní blízkej osoby. Páchatelia mladší ako 18 rokov boli najčastejšie zistení pri lúpežiach, tvorili 2,30 % podiel (v porovnaní s minulým rokom klesol ich podiel o 1,42 %).

Predmetom záujmu páchatelov pri násilnej kriminalite boli najčastejšie peniaze alebo rôzne cennosti, ktoré sa páchatelia snažili rýchlo speňažiť.

2.1.1. Domáce násilie páchané na senioroch

Domáce násilie zahŕňa rôzne formy fyzického, psychického, sexuálneho, ekonomického a sociálneho násillia, ktoré sa zväčša nevyskytujú samostatne, ale v kombinácii viacerých foriem. Fyzické násilie sa prejavuje najmä bitím, kopym, údermi, škrtením, spôsobovaním rán a popálením, ohrozovaním zbraňou, vystavovaním vplyvu látok spôsobilých poškodiť zdravie a podobne. Psychické násilie sa vyznačuje zastrašovaním, urážaním, vyhrážaním sa, obviňovaním, ponižovaním, pohŕdavým zaobchádzaním, neustálym sledovaním, vyvolávaním stresu alebo strachu. Sexuálne násilie sa vyznačuje donútením iného násillím alebo hrozbou násillia k súložu alebo k sexuálnym praktikám, ktoré odmieta. Pri domácom násillí na senioroch bývajú okrem fyzického a psychického násillia často prítomné aj formy sociálneho násillia (zatváranie v byte, izolácia od príbuzných a známych, zákaz telefonovania, izolácia od možnosti vyhľadať pomoc a podobne), ekonomického násillia (obmedzovanie prístupu k financiám, násillné odoberanie dôchodku, manipulácia s účtom seniora, zmena dispozície s účtom, nútenie k prevodu vlastníctva nehnuteľnosti, obmedzovanie prístupu k majetku, ktorý má senior právo užívať a podobne) a zanedbávania seniora (odopieranie hygienických potrieb, stravy, kúrenia, nedôstojné podmienky bývania, zanedbávanie zdravotnej starostlivosti, nepodávanie predpísaných liekov a ďalšie). Domáce násilie sa odohráva v súkromí, spravidla bez svedkov, neobmedzuje sa len na jednu epizódu, ale práve naopak, stále častejším opakovaním pribúda jeho intenzita (tzv. cyklus násillia). Násilie je prostriedkom na získanie moci a kontroly násillníka nad obeťou (tzv. teória kruhu moci a kontroly). Je potrebné odlíšiť domáce násilie od konfliktu. Kým v prípade konfliktu sú obidve strany rovnocenné, pre domáce násilie je typické asymetrické rozdelenie rol, ktoré je nemenné (násillník je vždy dominantný, obeť submisívna, podriadená).

Pod pojem domáce násilie možno subsumovať rôznorodé protiprávne konania rôznej intenzity, ktoré z hľadiska závažnosti môžu naplňovať skutkovú podstatu trestného činu alebo priestupku. Trestný zákon neupravuje samostatnú skutkovú podstatu trestného činu domáceho násillia. Konanie páchatel'a môže byť podľa povahy konkrétneho prípadu posúdené ako trestný čin týrania blízkej osoby a zverenej osoby podľa § 208 Trestného zákona alebo ako niektorý z iných trestných činov uvedených v osobitnej časti Trestného zákona, ak bol takýto trestný čin spáchaný na blízkej osobe podľa § 139 ods. 1 písm. c) Trestného zákona. Štatistické údaje o prípadoch domáceho násillia identifikovaných ako niektorý z trestných činov podľa osobitnej časti Trestného zákona sú sledované v rámci systému EŠSK, ktorý obsahuje aj údaje o obetiach starších ako 60 rokov. Počet trestných činov, ktoré Policajný zbor identifikoval ako „domáce násilie“ z celkového počtu zistených trestných činov v rámci uvedeného štatistického sledovania, predstavuje údaj „Spáchané príbuzným“. Uvedený údaj sa však vzťahuje len na už objasnené prípady, keďže pri súčasnom systéme vedenia štatistických ukazovateľov je možné príznak spáchania trestného činu príbuzným, ktorý indikuje domáce násilie, sledovať len v objasnených trestných činoch. Vzhľadom na uvedené súčasné limity štatistického vykazovania tejto trestnej činnosti nie je možné u tejto trestnej činnosti relevantne hodnotiť všetky štatistické ukazovatele (počet zistených trestných činov, objasnenosť a pod.), s výnimkou trestného činu týrania blízkej osoby a zverenej osoby podľa § 208 Trestného zákona, ktorý subsumuje konania spáchané výlučne v rámci tzv. domáceho násillia (teda aj neobjasnené trestné činy).

V roku 2023 Policajný zbor identifikoval celkovo 235 trestných činov v rámci domáceho násillia na senioroch. V porovnaní s rokom 2022 ide o nárast o 15 trestných činov. V porovnaní s rokom 2021 ide o pokles o 3 trestné činy.

Najčastejším trestným činom bolo nebezpečné vyhrážanie (145 skutkov), ktoré predstavuje 61,75 % podiel na trestných činoch v rámci domáceho násillia na senioroch. V porovnaní s rokom 2022 ide (134 skutkov) o 0,79 % pokles. Druhým najčastejším bol trestný čin týrania blízkej osoby a zverenej osoby (46 skutkov) s podielom 19,57 %. V porovnaní s rokom 2022 (36 skutkov) predstavuje 3,21 % nárast. Najmenej častými trestnými činmi v rámci domáceho násillia na senioroch sú trestné činy proti ľudskej dôstojnosti (sexuálne násilie) a trestný čin

obmedzovania osobnej slobody. Štruktúra trestných činov v rámci domáceho násilia páchaného na senioroch je graficky znázornené v prílohe č. 11.

Z regionálneho hľadiska bolo najviac trestných činov identifikovaných v Trenčianskom kraji, najmenej prípadov bolo v Bratislavskom kraji. Údaje podľa regiónov sú graficky znázornené v prílohe č. 12.

Oproti minulému roku bol najväčší nárast počtu trestných činov zistený v Nitrianskom kraji. Pokles bol zaznamenaný iba Prešovskom kraji a Košickom kraji. Vývoj počtu zistených trestných činov spáchaných na senioroch v rámci domáceho násilia podľa regiónov je znázornený v prílohe č. 13.

Pri páchatel'och prevláda výrazný podiel tých, ktorí sa domáceho násilia dopúšťali voči svojim rodičom (56,60 % podiel). Oproti roku 2022 ide o nárast o 0,24 %. Podiel páchatel'ov domáceho násilia voči starým rodičom tvoril 5,53 %, oproti roku 2022 bol zistený mierny pokles o 1,29 %. Páchatelia sa domáceho násilia voči svojim rodičom a starým rodičom dopúšťajú často pod vplyvom alkoholu alebo inej návykovej látky s cieľom získať peniaze za účelom uspokojenia svojich potrieb (kúpa alkoholu, cigariet, resp. inej návykovej látky). Ak senior nie je ochotný finančne prispieť, páchatelia sa stávajú agresívnymi a dlhodobo dokážu týrať svojich najbližších príbuzných, často až dovtedy, kým prípad nie je odhalený. Okrem fyzického násilia páchatelia často využívajú aj psychické pôsobenie na obeť, napríklad vyhrážky fyzickou likvidáciou, slovné ponižovania a podobne.

Významný podiel domáceho násilia na senioroch tvorí tzv. manželské domáce násilie, t.j. ide o prípady, kde páchatel'om bol manžel alebo manželka obeť, v drvivej väčšine ide o prípady, kde páchatel'om je manžel (muž). Jedným z možných dôvodov tohto fenoménu je naďalej pretrvávajúca nerovnosť v mocenských vzťahoch medzi ženami a mužmi v našej spoločnosti (tradičný model rodiny v podobe „muž, hlava rodiny“). Na pozadí tradičných spoločenských štruktúr môže byť tiež násilie na ženách prostriedkom presadzovania moci a kontroly na individuálnej úrovni v rámci rodiny. Podiel manželského domáceho násilia predstavoval 21,70 %, oproti roku 2022 bol zistený pokles podielu o 0,12 %. Prípady, kde páchatel'om bol druh alebo družka obeť, predstavujú nevýrazný podiel.

Častejšími seniorskými obeťami trestnej činnosti v rámci domáceho násilia sú ženy, ktoré v roku 2023 tvorili 76,60 %, oproti roku 2022 ide o 0,22 % pokles podielu. Podiel obetí žien oproti obetiam mužov výraznejšie prevláda aj z pohľadu trestných činov nebezpečného vyhrážania a týrania blízkej osoby a zverenej osoby.

Problemátike domáceho násilia venuje Policajný zbor zvýšenú pozornosť, keďže domáce násilie ohrozuje najmä tých najzraniteľnejších (deti, ženy, osoby vyššieho veku), zameriava sa najmä na včasnú identifikáciu prípadov domáceho násilia, v každom jednotlivom prípade oznámenia domáceho násilia vyhodnocuje riziko ohrozenia osoby a následne podľa povahy konkrétneho prípadu prijíma potrebné opatrenia na ochranu ohrozených osôb. Policajti prvého kontaktu pri preverovaní oznámení domáceho násilia využívajú metódu na kvalifikovaný odhad rizika ohrozenia vo forme „Dotazníka na odhad rizika ohrozenia“ (otázky kladené ohrozenej osobe), ktorý slúži policajtom ako pomôcka na včasné identifikovanie domáceho násilie, často ešte v počiatočných štádiách. Pri vyhodnocovaní rizika venuje Policajný zbor osobitnú pozornosť prípadom, keď je prítomná obzvlášť zraniteľná osoba (dieťa, chorá osoba, odkázaná osoba, osoba vyššieho veku, tehotná žena), útočník vlastní zbraň, hrozí použitím zbrane, alebo zbraň použil. Orgány činné v trestnom konaní (vyšetrovatel' Policajného zboru a poverený príslušník Policajného zboru) vykonávajú od momentu prvého kontaktu s obeťou individuálne posudzovanie potrieb obeť za účelom prijatia opatrení na ochranu obeť pred druhotnou viktimizáciou a opakovanou viktimizáciou podľa príslušných ustanovení Trestného poriadku a zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, pričom osobitnú pozornosť venujú prípadom, v ktorých obeťou je tzv. obzvlášť zraniteľná osoba.

Významným opatrením na ochranu osôb ohrozených domácim násilím, ktoré Policajný zbor využíval aj v roku 2023, je oprávnenie policajta vykázat' násilnú osobu z bytu alebo domu alebo iného priestoru spoločne obývaného s ohrozenou osobou a aj z jeho

bezprostredného okolia podľa § 27a zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov, a to na 14 dní. Súčasťou vykázania je aj zákaz vykázanej osoby nepribližovať sa k ohrozenej osobe na vzdialenosť menšiu ako 50 metrov.

Príslušníci Policajného zboru venujú náležitú pozornosť každému oznámeniu domáceho násillia, policajti každý prípad individuálne vyhodnocujú a v praxi realizujú v súlade s platnou legislatívou. V policajnej praxi je tiež využívaná aj metodika postupu Policajného zboru v prípadoch domáceho násillia, ktorá bola v roku 2023 aktualizovaná na základe požiadaviek ochrany obetí pred druhotnou viktimizáciou.

Policajný zbor kladie osobitný dôraz aj na profesionalizáciu policajtov a ich vzdelávanie k problematike domáceho násillia. Uvedená problematika je obsiahnutá v školských vzdelávacích programoch stredných odborných škôl Policajného zboru ako aj Akadémie Policajného zboru v Bratislave. Policajti v praxi sú pravidelne preškoľovaní z príslušných interných predpisov a metodík a tiež absolvujú osobitné školenia zamerané na prácu s obzvlášť zraniteľnými obeťami, v rámci ktorých je venovaná pozornosť prehĺbeniu vedomostí aj k problematike komunikácie s osobitnou kategóriou obetí – seniorov.

V spolupráci s Akadémiou Policajného zboru v Bratislave aj v roku 2023 prebiehala špecializovaná odborná príprava vyšetrovateľov Policajného zboru a poverených príslušníkov Policajného zboru v rámci projektu „Špeciálne výsluchové miestnosti pre detské obeť a ďalšie obzvlášť zraniteľné obeť trestných činov“ (<https://www.minv.sk/?specialne-vysluchove-miestnosti-detske-obete-projekt-ISF>). Ide o špecializovaný akreditovaný 5-dňový kurz, v rámci ktorého účastníci kurzu absolvujú aj praktické návčiky modelových situácií. V roku 2023 sa v rámci udržateľnosti uskutočnil 1 kurz, ktorého sa zúčastnilo 12 policajtov. Doposiaľ bolo v rámci tohto projektu vyškolených 438 policajtov, t.j. bol presiahnutý celkový cieľový počet preškolených policajtov v rámci tohto projektu (350).

V rámci ďalšieho projektu „Zlepšenie ochrany záujmov obetí – posilnenie kapacít a postupov boja proti násilliu na ženách a domácejmu násilliu“ (<https://www.minv.sk/?specialne-vysluchove-miestnosti-nasilie-zeny-deti>) bolo v roku 2023 na Akadémii Policajného zboru v Bratislave v spolupráci s Prezídium Policajného zboru a Koordinačno-metodickým centrom pre prevenciu násillia na ženách Inštitútu pre výskum práce a rodiny vyškolených formou 4 dňových kurzov 131 vyšetrovateľov Policajného zboru špecializujúcich sa na vyšetrovanie trestnej činnosti páchanej v rámci domáceho násillia.

S ochranou obetí domáceho násillia súvisí aj budovanie špeciálnych výsluchových miestností, ktoré slúžia nielen pre detské obeť, ale aj ďalšie obzvlášť zraniteľné obeť, vrátane obetí vyššieho veku. Priestor výsluchovej miestnosti je prispôsobený tak, aby eliminoval u obeť nepríjemné zážitky spôsobené štandardným prostredím policajných útvarov a tiež bránil priamemu kontaktu obeť s páchatelom pri realizácii úkonov trestného konania.

V rámci projektu „Špeciálne výsluchové miestnosti pre detské obeť a ďalšie obzvlášť zraniteľné obeť trestných činov“ (doba realizácie projektu od roku 2018 do roku 2021, s predĺžením do 31. augusta 2023) bola ako prvá zriadená na Akadémii Policajného zboru v Bratislave špeciálna výsluchová miestnosť, ktorá od roku 2019 slúži pre výkon ale aj pre vzdelávanie policajtov. V roku 2023 bolo v rámci tohto projektu odovzdaných do užívania ďalších 14 špeciálnych výsluchových miestností (Bratislava IV, Malacky, Trnava, Senica, Nitra, Nové Zámky, Bánovce nad Bebravou, Dolný Kubín, Banská Bystrica, Lučenec, Košice, Michalovce, Prešov, Poprad).

V rámci projektu „Zlepšenie ochrany záujmov obetí – posilnenie kapacít a postupov boja proti násilliu na ženách a domácejmu násilliu“ Policajný zbor zriadil ďalších 8 špeciálnych výsluchových miestností (Topoľčany, Čadca, Martin, Považská Bystrica, Žiar nad Hronom, Galanta, Stropkov, Spišská Nová Ves) určených na výsluch obetí násillia na ženách a domáceho násillia a ďalších obzvlášť zraniteľných obetí. Projekt bol realizovaný od mesiaca august 2021 podpísaním Partnerskej dohody ministrom vnútra Slovenskej republiky dňa

16. augusta 2021, doba realizácia projektu bola do 30. apríla 2024, pričom miestnosti boli postupne odovzdané do užívania a začínajú sa využívať.

Ďalšie 2 špeciálne výsluchové miestnosti (Bratislava a Humenné) boli v roku 2023 mimo vyššie uvedených projektov zriadené pre obeť obchodovania s ľuďmi v rámci projektu úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru pod názvom „*Boj proti obchodovaniu s ľuďmi a aplikácia nástrojov na jej predchádzanie*“.

Z hľadiska celkového trendu vývoja trestnej činnosti páchanej v rámci domáceho násillia na senioroch, dostupné štatistické údaje Policajného zboru poukazujú síce na nárast tejto kriminality v medziročnom porovnaní, čo však nemusí odzrkadľovať jej reálny vývoj. Tu je potrebné poznamenať, že tento trestný čin sa vyznačuje vysokou latenciou a teda zaznamenaný nárast prípadov, ktoré Policajný zbor štatisticky zaevidoval v roku 2023 môže súvisieť so zintenzívnením činnosti Policajného zboru na úseku prevencie s cieľom zvyšovania dôvery a ochoty obetí a svedkov oznamovať tieto prípady orgánom činným v trestnom konaní. V súvislosti s domácim násillím na senioroch považujeme za potrebné poznamenať, že táto trestná činnosť sa vyznačuje vysokou mierou latencie, pričom počet týchto prípadov môže byť omnoho vyšší, než ukazuje štatistika Policajného zboru, ktorá odzrkadľuje len prípady, ktoré boli oznámené Policajnému zboru, prípadne o ktorých sa Policajný zbor dozvedel v rámci plnenia služobných úloh. Mnoho prípadov domáceho násillia ostáva neoznámených a neodhalených. Dôvodom môže byť napríklad strach obetí z pomsty násilníka a z možného stupňovania jeho agresívneho konania, ekonomická závislosť a odkázanosť obetí na starostlivosť páchatel'a, pretrvávajúci citový vzťah k páchatel'ovi, ktorý je obeti blízka osoba, prípadne aj pocity hanby pred okolím. V prípade seniorov sa môže často pridružiť aj zlý zdravotný stav seniora, odkázanosť seniora na starostlivosť a opateru zo strany inej osoby, nedostatok informácií o danej problematike, resp. obmedzený prístup k informáciám podstatne sťažujú schopnosť seniorov riešiť situáciu. Častý býva aj nezaujem okolia, ktoré neraz vníma domáce násillie ako čisto súkromnú záležitosť. Z tohto pohľadu sú seniori vysoko rizikovými obeťami. Informácie prostredníctvom moderných informačných technológií (internet, sociálne siete) sú pre väčšinu starších ľudí nedostupné, alebo takéto zdroje informácií starší ľudia využívajú minimálne. Z hľadiska informovanosti seniorov preto naďalej zohrávajú významnú úlohu klasické masovokomunikačné prostriedky (televízia, rozhlas, tlač), a to tak na celoštátnej, ako aj regionálnej úrovni.

Pri riešení domáceho násillia na senioroch Policajný zbor spolupracuje najmä s Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, ale tiež s ďalšími relevantnými rezortmi aj mimovládnyimi organizáciami. Organizácie tretieho sektora môžu výrazne pomôcť pri riešení situácie obetí domáceho násillia, najmä čo sa týka poskytovania odbornej pomoci (právne, psychologické a sociálne poradenstvo, ubytovanie v krízových centrách a ďalšie služby).

2.2. Majetková kriminalita

V rámci Slovenskej republiky bolo v roku 2023 zistených celkom 19 097 majetkových trestných činov. Na senioroch bolo spáchaných 328 majetkových trestných činov, čo predstavuje oproti minulému roku mierny pokles. Počet zistených majetkových trestných činov spáchaných na senioroch je graficky znázornený v prílohe č. 14.

Z dostupných údajov vyplýva, že seniori sú obeťami len veľmi úzkeho okruhu majetkových trestných činov. Početne najviac boli zistené krádeže na osobách, ktoré tvorili až 49,39 % podiel z celkovej majetkovej kriminality spáchanej na senioroch. Štruktúra zistených majetkových trestných činov spáchaných na senioroch je graficky znázornená v prílohe č. 15.

Pri regionálnom rozložení majetkovej kriminality bolo najviac prípadov zistených v rámci Bratislavského kraja. Tento stav sa oproti minulému roku nezmenil. Najmenej prípadov bolo zistených v Banskobystrickom kraji. Počet zistených majetkových trestných činov spáchaných na senioroch podľa regiónov v roku 2023 je graficky znázornený v prílohe č. 16.

Podľa regiónov bolo medziročne zaznamenané zvýšenie počtu prípadov majetkovej kriminality v Trnavskom kraji, Trenčianskom kraji a Košickom kraji. Vývoj počtu zistených majetkových trestných činov spáchaných na senioroch podľa regiónov je znázornený v prílohe č. 17.

Pre majetkové trestné činy je charakteristické, že sú najčastejšie páchané na verejnosti, napr. na ulici, v parkoch, nákupných centrách alebo v dopravných prostriedkoch. Páchatelia si vytipujú seniora z dôvodu jeho vysokého veku, spomalených reakcií a často aj zlého zdravotného stavu. Cieľom páchatel'ov je zmocniť sa akejkol'vek finančnej hotovosti, mobilného telefónu, či iných cenností, ktoré má senior pri sebe alebo na sebe.

Podiel majetkových trestných činov spáchaných na ulici predstavoval 17,68 %, v porovnaní s minulým rokom ide o nárast o 6,54 %. Podiel majetkových trestných činov spáchaných v byte predstavoval 2,13 %, oproti minulému roku ide o pokles o 0,64 %.

Ženy boli častejšími obeťami ako muži, tvorili 50,30 % podiel, oproti minulému roku podiel obetí žien klesol o 2,02 %.

Páchatelia s trestnou minulosťou tvorili 15,64 % podiel. Páchatelia mladší ako 18 rokov tvorili 7,01 % podiel. Oproti minulému roku ide o nárast o 2,37 %.

Predmetom záujmu majetkovej kriminality boli peniaze v hotovosti, cennosti a osobné doklady.

2.3. Ekonomická kriminalita

V rámci Slovenskej republiky bolo v roku 2023 zistených celkom 12 951 ekonomických trestných činov. Je potrebné upozorniť na určitú odlišnosť pri štatistickom sledovaní tejto kriminality na rozdiel od predchádzajúcich druhov kriminality. Vo väčšine prípadov ekonomickej kriminality je obeťou, resp. poškodeným verejný záujem alebo právnická osoba. V tejto súvislosti, ako aj pre účely tejto správy, sa pod ekonomickou kriminalitou páchanou na fyzických osobách, teda aj na senioroch, rozumejú iba trestné činy sprenevery a podvodu.

Na senioroch bolo spáchaných 548 ekonomických trestných činov, oproti minulému roku bol zistený pokles o 76 prípadov. Počet zistených ekonomických trestných činov spáchaných na senioroch je graficky znázornený v prílohe č. 18.

Pre ekonomickú kriminalitu páchanú na senioroch je typické, že vo väčšine prípadov ide o podvodné konania, ktoré spočívajú v nízkom právnom povedomí seniorov, neznalosti zákonov a ich vysokej dôverčivosti. Pre páchatel'ov ide o výnosnú trestnú činnosť, keďže seniorov veľmi jednoducho a za krátky čas uvedú do omylu, či už pri požičiavaní peňazí, ponúkaní rôznych tovarov a služieb, predaji nehnuteľností, výhodnom investovaní finančných prostriedkov alebo uzatváraní rôznych zmlúv a dohôd. Štruktúra zistených ekonomických trestných činov spáchaných na senioroch je graficky znázornená v prílohe č. 19.

Z regionálneho pohľadu bol najvyšší počet ekonomických trestných činov zistený v rámci Bratislavského kraja. Najmenej prípadov bolo zistených v Banskobystrickom kraji. Počet zistených ekonomických trestných činov spáchaných na senioroch podľa regiónov v roku 2023 je znázornený v prílohe č. 20.

Najvyšší nárast ekonomickej kriminality páchanej na senioroch oproti minulému roku bol zistený v Bratislavskom kraji a to o 20 prípadov, musíme však uviesť, že takmer vo všetkých krajoch došlo k ich poklesu okrem Bratislavského kraja, Trnavského kraja a Trenčianskeho kraja. Vývoj počtu zistených ekonomických trestných činov spáchaných na senioroch podľa regiónov je znázornený v prílohe č. 21.

Štatistické údaje nasvedčujú tomu, že aj páchanie tejto trestnej činnosti naďalej zostáva v domácom prostredí obetí, v obydli bolo spáchaných 6,20 %, oproti minulému roku ide o nárast 2,20 %. Na ulici bolo spáchaných 3,46 % trestných činov, ide o nárast 2,18 % oproti minulému roku.

Častejšími seniorskými obeťami boli v roku 2023 ženy, tvorili 56,02 % podiel, ide o pokles 3,58 % oproti minulému roku.

Páchatelia s trestnou minulosťou tvorili 9,67 % podiel, oproti roku 2022 ide o 1,66 % nárast. Nezamestnaní páchatelia tvorili 6,02 % podiel, čo oproti minulému roku predstavuje nárast o 0,74 %.

2.3.1. Špecifická kriminalita páchaná na senioroch

Neoddeliteľnou súčasťou v rámci sledovania ekonomickej kriminality na senioroch je tzv. špecifická kriminalita páchaná na senioroch. V závislosti od trestno-právnej kvalifikácie skutku obsahuje ekonomickej kriminalitu (podvod, sprenevera), majetkovú kriminalitu (krádež) a násilnú kriminalitu (lúpež, porušovanie domovej slobody, nátlak). Vzhľadom na systematiku a konzistenciu správy, z hľadiska početnosti jednotlivých trestných činov a aj z historických dôvodov (najviac zastúpené podvody), je predmetná kriminalita zaradená pod ekonomickej kriminalitu. Ide o trestnú činnosť páchanú sofistikovaným a organizovaným spôsobom cielene na senioroch, pri ktorej páchatelia pod rôznymi vymyslenými legendami oslovujú seniorov a podvodným konaním, krádežou a často aj za použitia násilia sa snažia zmocniť ich celoživotných úspor. Táto kriminalita vykazuje aj významný stupeň latentnosti, kedy seniori najmä neoznamujú túto trestnú činnosť a to hlavne z dôvodu pocitu hanby, strachu, či nevedomenia si, že sa stali obeťou podvodníkov alebo zlodejov. Podvodníci ovládajú veľa spôsobov, ako získať dôveru seniorov, veľa nečestných techník a používajú veľa legiend s rôznymi emotívnymi príbehmi, pod ktorými oslovujú seniorov.

V roku 2023 bolo zistených celkom 186 trestných činov špecifickej kriminality páchanej na senioroch, oproti minulému roku bol zistený pokles o 60 prípadov.

Z trestných činov bolo najviac spáchaných podvodov, predstavujú až 97,84 % podiel a tvoria väčšiu časť tejto kriminality. Tento charakter sa oproti minulosti nemení, avšak oproti minulému roku sa podiel podvodov znížil o 0,11 %. Tento trend naznačuje, že páchatelia sa pri tejto kriminalite aj v súčasnosti zameriavajú najviac na podvodné konania. Počet zistených trestných činov a štruktúra trestných činov špecifickej kriminality páchanej na senioroch sú graficky znázornené v prílohách č. 22 a 23.

Najviac prípadov bolo zistených v Bratislavskom kraji. Najmenej prípadov bolo v Nitrianskom kraji. Počet zistených trestných činov špecifickej kriminality páchanej na senioroch za rok 2023 podľa regiónov je znázornený v prílohe č. 24.

Nárast počtu prípadov bol zaznamenaný iba v Bratislavskom a Trnavskom kraji. Vývoj počtu zistených trestných činov špecifickej kriminality páchanej na senioroch podľa regiónov je znázornený v prílohe č. 25.

K najčastejším legendám opakovane patrí „vnuk“ (86 prípadov) s podielom 47,20 %, pri ktorej páchatel' kontaktuje seniora telefonicky za účelom požičania peňazí na rôzne účely (napr. kúpa auta, nehnuteľnosti) a predstavuje sa ako jeho príbuzný alebo vzdialený príbuzný (napr. vnuk, syn, brat, synovec, bratranec), príp. ako jeho dobrý známy, spolužiak alebo kamarát zo školy jeho príbuzného. Aj v tomto roku bol pri tejto legende používaný aj jej špecifický modus operandi, pri ktorom sa páchatel' predstavuje v telefonickom rozhovore ako lekár, alebo príp. primár chirurgického oddelenia, ktorý oznámil seniorovi, že jeho príbuzný zapríčinil dopravnú nehodu (pod vplyvom alkoholu), leží v nemocnici, nemôže komunikovať, lebo si pri nehode poranil jazyk a spôsobil inej osobe ťažkú ujmu na zdraví a vysokú škodu. Je nutné uviesť, že v niektorých prípadoch seniori po telefonickom kontaktovaní striktné postupujú podľa pokynov volajúceho (teda páchatel'a) a informácie si vopred nepreverujú u svojich príbuzných, resp. preveria si ich neskoro, zvyčajne až po odovzdaní peňazí, čím dochádza k dokonaniu trestného činu, ktoré bezprostredne súvisí s vylákaním finančných úspor od seniora. Ide o dôsledok toho, že seniori sú v nepretržitom kontakte s páchatel'om a snažia sa pre neho zadovážiť požadovanú sumu peňazí, lebo ich páchatel' opakovane telefonicky kontaktuje viackrát za sebou a žiada ich, že je to súrne, a aby s nikým z rodiny o tejto veci nekomunikovali. Ak seniori peniaze nemajú doma (u seba), páchatelia ich žiadajú, aby peniaze išli vybrať zo svojich osobných účtov, z bankomatu alebo si ich požičali od susedov. Seniori následne podľa pokynov volajúcich podvodníkov peniaze vložia na

konkrétny účet v banke, zašlú medzinárodným prevodom peňazí do zahraničia (číslo účtu im sprístupní volajúci páchatel'), odovzdajú peniaze neznámej osobe alebo peniaze v obálke, taške vyhodia von oknom neznámej osobe spolu so šperkami, príp. ich nechajú na vopred určenom mieste. I napriek uvedenému sa vyskytujú i prípady, keď sú seniori obozretní, neuveria neznámej osobe, ktorá ich telefonicky kontaktuje a uvádzané skutočnosti si včas overia u svojich príbuzných alebo známych, resp. kontaktujú Policajný zbor.

Páchatelia sa pri podvodných konaniach cielene zameriavajú na seniorov najmä z dôvodu ich dôverčivosti a ochoty pomôcť a preto používajú vymyslené legendy s rôznymi emotívnymi príbehmi (napr. príbuzní seniora sú v ohrození života, hrozí im väzenie a pod.), ktoré spôsobujú nerozvážne a unáhlené konanie seniorov, pri ktorom si neuvedomia, že sú obeťami podvodníkov. V kombinácii s doslova nátlakovým správaním podvodníkov a vyvolaním „časového stresu“ seniorom (aj vzhľadom na mentálnu úroveň zodpovedajúcu ich veku) prakticky nezostáva priestor na overenie si uvádzaných skutočností.

V roku 2022 nám pribudla nová legenda „falošný policajt“, ktorá pretrvávala aj v roku 2023 (64 prípadov) a tvorila 35,20 % podiel na tomto druhu trestnej činnosti a predstavovala nárast oproti minulému roku o (16 prípadov) 15,69 %. Páchatel' vystupuje ako falošný policajt a to ako následný volajúci po poštárovi, resp. bankárovi a pod. Osloví poškodeného seniora ako príslušník kriminálnej polície a vysvetľuje poškodenému, že ho chce ochrániť pred zlodejom. Následne navedie poškodeného seniora, aby všetky cennosti, ktoré má doma, spolu s finančnou hotovosťou, vložil do tašky alebo igelitového vrečka a tento vyhodil z balkóna, alebo vyložil pred domom. V niekoľkých prípadoch došlo aj k osobnému prevzatiu hotovosti páchatel'om od poškodenej osoby.

K ďalším vyskytujúcim sa legendám patria „služby“ (2 prípady) - podiel 1,10 %. Ide o prípady, kedy páchatelia navštevujú seniorov priamo v ich príbytkoch a predstavujú sa ako pracovníci plynární, vodární, elektrárni, pôšt, zdravotných poisťovní, obecných úradov alebo iných inštitúcií. Seniorov oslovujú pod zámienkou, že prišli vyplatiť preplatok za vodu, inkasovať nedoplatok za plyn, zvýšiť dôchodok, ponúkajú výhodné zdravotné poistenie, príspevky na lieky alebo rôzne zdravotné pomôcky.

K menej zaznamenaným legendám oproti minulosti patrí taktiež „podomový predaj“ (6 prípadov) - podiel 3,30 %, pri ktorých páchatelia navštevujú seniorov priamo doma v príbytkoch a ponúkajú im rôzny tovar na predaj (multifunkčnú upratovaciu stanicu, kuchynský riad, nože, prikrývky z ovčieho rúna, zdravotné pomôcky a pod.).

Ojedinele sa už vyskytli prípady pod legendou „kamión“ (2 prípady) - podiel 1,10 %, pri ktorej páchatelia oslovujú seniorov na verejnosti a pýtajú sa na cestu do nemocnice. Predstierajú, že sú cudzinci a nemajú miestnu znalosť. Následne prosia seniora, aby im požičal peniaze na operáciu ich príbuzného, ktorý mal nehodu s kamiónom a leží v nemocnici. Ako zábezpeku poskytujú seniorom peniaze v inej mene (v uzavretom kufri) s tým, že peniaze do krátkej doby vrátia.

Nezanedbateľné množstvo prípadov bolo zistené pod „inými legendami“ (16 prípadov) - podiel 8,80 %. Ide o prípady, kedy páchatelia vymýšľajú nové zámienky a ľsti, ako získať dôveru seniorov a následne od nich podvodne vylákať peniaze. Páchatelia predstierajú, že vykonávajú rôzne odborné práce (výmena odkvapových rúr, odvoz smetí), ponúkajú pomoc (výhodný predaj zemiakov, darovanie jabĺk, sú noví susedia a prišli sa zoznámiť) alebo potrebujú okamžitú pomoc (požičanie kladiva na opravu auta, požičanie peňazí na živobytie, predstierajú kúpu nehnuteľnosti, priniesli odkaz od známeho alebo prišli vrátiť peniaze).

Podiel používaných legend špecifickej kriminality páchanej na senioroch v roku 2023 je graficky znázornený v prílohe č. 26.

Páchatel'mi tejto kriminality sú v prevažnej väčšine osoby zo špecifických sociálne uzavretých komunít s vysokou koncentráciou tzv. rodinných klanov, ktoré sa dlhodobo a sofistikovane pripravujú na jej páchanie (precízne si vymýšľajú legendy, odovzdávajú si skúsenosti a hlavne pružne reagujú na vzniknutú situáciu, ktorú vedia pomocou emotívnych prípadov majstrovsky zneužiť). Pochádzajú najmä z južného Slovenska, ale taktiež aj zo zahraničia, predovšetkým z Českej republiky, Maďarska, Poľska a Rumunska. Páchanie tejto

kriminality je pre nich veľmi lukratívnou činnosťou a zabezpečuje im finančné prostriedky na obživu a iné spoločenské potreby. Na seniorov sa orientujú z dôvodu ich stereotypného správania, pravidelného mesačného príjmu (dôchodok), našetrených úspor a v neposlednom rade ich dôverčivosti, nepoučiteľnosti a ochoty pomôcť. Predmetom záujmu páchatel'ov pri tejto kriminalite sú vždy peniaze.

3. Odpočet preventívnych opatrení

Prevenca predstavuje neoddeliteľnú súčasť boja proti kriminalite páchanej na senioroch. Policajný zbor a Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky jej venuje náležitú pozornosť a podľa potreby vykonáva preventívne opatrenia a aktivity zamerané na ochranu seniorov pred zneužívaním, násilím a podvodmi.

V roku 2023 sa odbor komunikácie a prevencie Prezídia Policajného zboru (ďalej len „OKaP P PZ“) spolu s odborom kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru (ďalej len „OKP P PZ“) v rámci prevencie kriminality tentokrát prioritne rozhodol zamerať na seniorov, ktorí väčšinu svojho času trávajú osamelo v domácom prostredí s minimálnym sociálnym kontaktom. Práve pre túto cieľovú skupinu obyvateľov nad 60 rokov pripravil Policajný zbor v spolupráci so Slovenskou poštou, a. s. (ďalej len „SP“) preventívny program, ktorého cieľom je osloviť aj tých seniorov, ktorí väčšinu svojho času trávajú v domácom prostredí s minimálnym sociálnym kontaktom.

Polícia venuje problematike podvodov páchaných na senioroch, teda ochrane pred konaním osôb, ktoré páchajú trestnú činnosť na osobách vyššieho veku s používaním legiend s cieľom získať od nich finančnú hotovosť osobitnú pozornosť. Aj v roku 2023 bol na celoslovenskej úrovni realizovaný projekt v súčinnosti s OKP P PZ a v spolupráci s „SP“ s názvom „*Seniori zbystrite pozornosť!*“. Súčasťou projektu je informačný leták, ktorý obsahuje konkrétne rady, ktoré by seniory mali dodržiavať v prípade telefonátov, v ktorých ich niekto žiada o peniaze. V hodnotenom období policajní preventisti zrealizovali v rámci projektu 1 357 aktivít a oslovili formou individuálneho rozhovoru 14 041 seniorov. Najčastejšie legendy, pod ktorými podvodníci pripravujú seniorov o finančné a cenné predmety, boli spracované v letáku s názvom „*Seniori, pozor na podvodníkov*“, ktorý policajti využívajú spoločne s letákmi k celoslovenským preventívnym projektom zameraných na ochranu seniorov. Informačno-osvetové letáky policajti distribuujú nielen na besedách, prednáškach a stretnutiach so seniormi, ale i na miestach prístupných verejnosti.

V rámci krajských riaditeľstiev PZ boli poskytnuté kontakty na poštových doručovateľov, ktorí spolu s preventistami realizovali projekty v teréne. OKP P PZ priebežne vyberalo rizikové lokality, v ktorých boli zaznamenané prípady s nárastom špecifickej trestnej činnosti páchanej na senioroch. Na základe týchto informácií nastúpili preventisti spolu s poštovými doručovateľmi k priamej realizácii projektu.

K preventívnemu programu bola opakovane zverejňovaná kampaň a jeho prezentácia v hromadno-informačných prostriedkoch ako forma výzvy k verejnosti so žiadosťou o spoluprácu, šírenie osvetu a ochrany seniorov. Úlohou bolo nielen medializovať samotný preventívny program a tým intenzívne poukázať na činnosť Policajného zboru, ale aj formou osvetu upozorniť verejnosť prostredníctvom médií na opakované podvodné konania páchané na zraniteľnej skupine obyvateľstva.

Policajný zbor na úseku prevencie pred trestnou a inou protispoločenskou činnosťou vykonáva preventívne aktivity zamerané na bezpečnosť, ochranu života, zdravia a majetku osôb vyššieho veku - seniorov. Na celoslovenskej úrovni policajti zaradení na úseku prevencie pokračovali v realizácii preventívneho projektu „*Bezpečná jeseň života*“. Projekt ponúka seniorom a osamelo žijúcim ľuďom konkrétne cesty k základným návykom bezpečného správania s cieľom napomôcť pri zvýšení ich vlastnej bezpečnosti pred negatívnymi sociálno-patologickými javmi. Súčasťou projektu je informačný leták, ktorý obsahuje rady a odporúčania bezpečného správania na ulici i v cestnej premávke, ako si zabezpečiť majetok i ako sa vyhnúť podvodom. V letáku je uvedený zoznam kontaktov, na ktoré sa možno obrátiť v prípade potreby so žiadosťou o pomoc. V hodnotenom období sa v rámci projektu uskutočnilo 322 stretnutí s účasťou 11 352 seniorov.

Na ochranu seniorov pred viktimáciou sú zamerané aj celoslovenské preventívne opatrenia na úseku ochrany seniorov pred špecifickou trestnou činnosťou, realizované v spolupráci s obcami, organizáciami združujúcimi seniorov a cirkevnými združeniami. Na stretnutiach policajti rozdávali letáky a brožúrky s radami a opatreniami, ako sa nestáť obeťou trestnej

činnosti. V oblasti dopravnej osvetu sa na vzdelávaní seniorov podieľali predovšetkým policajní preventisti. Upozorňovali seniorov na dodržiavanie pravidiel cestnej premávky a na nevyhnutnosť bezpečného správania v cestnej premávke. Rady pre seniorov a výučba bezpečného správania sa v cestnej premávke prebiehali na celoslovenskej úrovni, ako aj prostredníctvom regionálnych aktivít.

Policajti zaradení na úseku prevencie z Krajského riaditeľstva Policajného zboru v Trnave realizovali v spolupráci s Arcibiskupským úradom a Jednotou dôchodcov vlastný preventívny projekt „*Dôveruj, ale preveruj!*“, prostredníctvom ktorého sú poskytované informácie, ktoré zvyšujú bezpečnosť seniorov a zároveň sa vytvára priestor, v ktorom sa uvedené informácie posúvajú ďalej medzi seniorov. Cieľom je preventívne pôsobiť prioritne na seniorov, ktorí by si mali každý telefonát, v ktorom ich niekto žiada o peniaze, preveriť u svojich blízkych. Preventisti v rámci projektu uskutočnili desať aktivít a oslovili 442 seniorov.

Za účelom zvyšovania bezpečnosti, ochrany života, zdravia a majetku starších ľudí, hovorcovia Policajného zboru a príslušníci Policajného zboru zaoberajúci sa páchaním trestnej činnosti podvodov na senioroch neustále informovali a upozorňovali verejnosť prostredníctvom celoslovenských a regionálnych médií. Polícia prostredníctvom médií apelovala nielen na seniorov samotných, ale aj mladšiu dospelú generáciu, ktorá môže opakovane upriamovať pozornosť staršej osoby (rodiča, starého rodiča) na potrebnú opatrnosť a ostražitosť v kontakte s neznámymi osobami, ktoré sa obracajú na seniorov pod rôznymi legendami so žiadosťou o poskytnutie finančnej hotovosti.

Polícia na informovanie verejnosti počas celého roka využívala aj sociálnu sieť Facebook (www.facebook.com/policiaslovakia). Prostredníctvom nej intenzívne a opakovane informovala verejnosť o možnostiach ochrany pred trestnou činnosťou a najnovších spôsoboch páchania trestnej činnosti. Poskytovala preventívne rady a odporúčania pre seniorov o bezpečnosti doma aj na ulici. Zverejňovala konkrétne prípady, kedy sa seniori stali obeťami trestnej činnosti a tiež uverejňovala pozitívne príspevky, keď sa seniori nenechali podvodníkmi oklamať. Na stránke sprístupňovala aktivity a informácie iných subjektov a inštitúcií zamerané na prevenciu kriminality a ochranu osôb pred trestnou činnosťou.

Aktuálne informácie o špecifickej kriminalite páchanej na senioroch prostredníctvom zaužívaných legiend s poskytnutím rád a odporúčaní, ako sa nestáť obeťami podvodníkov a zlodejov, sú dostupné na webovej stránke pod odkazom <http://www.minv.sk/?podvody-na-senioroch>.

V rámci prevencie kriminality boli v roku 2023 poskytnuté mediálne výstupy pre rôzne médiá (napr. TV JOJ, TV MARKÍZA, RTVS, TV Lux, TA3, rádio Regina, rádio Slovensko, rádio Lumen, novohradske.sk, Kabinet participácie, startitup, topky.sk, teraz.sk) a pravidelné príspevky na sociálne siete v pravidelnej periodicite 4 - 5 krát do týždňa so zameraním na cieľovú skupinu seniorov.

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky prostredníctvom odboru prevencie kriminality Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (ďalej len „OPK MV SR“) na účel zlepšenia ochrany, podpory a pomoci obetiam kriminality a inej protispoločenskej činnosti prevádzkuje informačné kancelárie, ktoré svoju činnosť do decembra 2023 vykonávali v rámci národného projektu „*Zlepšenie prístupu obetí trestných činov k službám a vytvorenie kontaktných bodov pre obeť*“. Od 1. 1. 2024 svoju činnosť vykonávajú ako súčasť organizačnej štruktúry MV SR s financovaním zo štátneho rozpočtu na základe ich legislatívneho ukotvenia v zákone č. 583/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Informačné kancelárie v zmysle zásad ochrany a podpory obetí, definovaných osobitným predpisom, poskytujú obetiam kriminality a inej protispoločenskej činnosti informácie v rozsahu práva na informácie ustanoveného osobitným predpisom a sprostredkujú odbornú pomoc. Na účel prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti spolupracujú a vymieňajú si informácie so subjektmi (napr. intervenčné centrá, Centrá právnej pomoci, orgány verejnej moci a pod.) a realizujú aktivity napomáhajúce osvetovej činnosti (vzdelávacie preventívne aktivity) v záujme ochrany obetí kriminality a inej protispoločenskej činnosti. V roku 2023 informačné kancelárie poskytli

pomoc 1 007 klientom, pričom 192 klientov bolo vo veku nad 60 rokov. Z uvedeného počtu bolo 8 klientov nad 60 rokov z radov odídencom z Ukrajiny, ktorí požiadali o pomoc v súvislosti s riešením vojnového zločinu a krádeže na osobe či podvodu a iné.

V roku **2023** informačné kancelárie uskutočnili **1 534 vzdelávacích preventívnych aktivít** pre **39 160 účastníkov**. Z uvedeného počtu bolo **126 vzdelávacích preventívnych aktivít** uskutočnených **pre 4 269 seniorov** so zameraním najmä na tému „*Ako sa nestáť obeťou podvodníkov a zlodějov*“. Aktivity boli uskutočnené aj v spolupráci so seniorskými organizáciami alebo vzdelávacími inštitúciami (napr. Akadémia tretieho veku). Preventívne aktivity so zameraním na ochranu seniorov sa vykonávajú prostredníctvom informačných kancelárií aj ako úloha 3.1.7 zo Stratégie prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v SR do roku 2028. OPK MV SR v roku 2023 pokračoval v spolupráci so sekciou inovácií, strategických investícií a analýz Ministerstva investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky (ďalej len „MIRRI“) v rámci realizácie projektu „*Zlepšovanie digitálnych zručností seniorov*“. V rámci tejto spolupráce OPK MV SR participovalo na aktivite „*Dni seniorov*“ uskutočnenej pri príležitosti októbra - Mesiaca úcty k starším. Išlo o sériu workshopov organizovaných pod záštitou MIRRI v jeho regionálnych centrách, postupne v každom krajskom meste. Medzi prezentujúcimi okrem OPK MV SR boli zástupcovia rôznych organizácií pôsobiacich v oblasti online bezpečnosti, napr. Google, DigiQ, NBS – 5 peňazí, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Ústav celoživotného vzdelávania Žilina a i. Ako každá z prezentujúcich organizácií aj OPK MV SR malo k dispozícii svoj workshopový stánok, kde cieľovú skupinu seniorov oslovovali pracovníci informačnej kancelárie a centrály s brožúrami a preventívnymi materiálmi. Témou prednášky OPK MV SR boli „*On-line podvody páchané na senioroch*“. Každým workshopom bolo na mieste oslovených v priemere 200 - 250 seniorov. V záujme posilnenia povedomia verejnosti o aktivite bola uskutočnená tlačová konferencie na regionálnom centre v Bratislave.

Cieľom aktivity bolo vzdelávanie seniorov na témy on-line podvody, hoaxy a dezinformácie, finančná gramotnosť, internet banking a ďalšie, umožniť im otestovať si svoje digitálne zručnosti, zapojiť sa do súťaží a pod. V roku 2023 uskutočnil OPK MV SR v rámci zvyšovania informovanosti verejnosti o **problematike podvodov páchaných na senioroch** spolu **3 celoslovenské propagačné aktivity/kampane**:

- „*Tisíc dôvodov pomoci*“ – dni otvorených dverí na informačných kanceláriách pre obeť trestných činov v každom krajskom meste (konkrétne téma „*Podvody na senioroch*“ bola nosnou témou v Trenčianskom kraji, avšak zvyšovanie povedomia verejnosti o tejto problematike prebiehalo po celom Slovensku (kampaň bola realizovaná v období mesiacov máj/jún).

- „*Deň seniorov*“ – (realizované v mesiaci október pri príležitosti Mesiaca úcty k starším - pozri vyššie).

- „*Prosím, vysvetli mi*“ – minikampaň na sociálnych sieťach – vysvetlenie on-line pojmov a pravidiel pre bezpečnejší pohyb na internete pre seniorov (realizácia v období október až december 2023).

Medializácia tém prevencie kriminality zahŕňa pravidelné publikovanie a zverejňovanie informácií prostredníctvom kanálov OPK MV SR a MV SR s dosahom na obyvateľov v rámci celého územia SR, a to prostredníctvom:

- sociálnych sietí, najmä účet Prevencia kriminality na Facebooku, ktorý ku koncu roka 2023 (od r. 2017) evidoval približne 5 500 sledovateľov. Z hľadiska štruktúry sledovateľov išlo o 62,80 % žien a 37,20 % mužov.

- webových domén, najmä webové sídlo MV SR – www.minv.sk, kde sú informácie evidované na titulnej stránke webu, v sekcii Tlačové správy, ako aj v sekcii Prevencia kriminality, ako aj webové sídlo prevencie kriminality – <https://prevenciakriminality.sk> momentálne je web nefunkčný – presmerovaný na www.minv.sk (od r. 2024).

Medializácia tém prevencie kriminality je v rámci OPK MV SR realizovaná aj prostredníctvom vystúpení v médiách (celoslovenských, regionálnych). V záujme zvýšenia

informovanosti verejnosti o problematike podvodov páchaných na senioroch boli v roku 2023 29 krát využité nástroje propagácie (televízia – 18 x; rozhlas – 3 x; tlačové správy 8 x).

4. Záver

V roku 2023 bol v oblasti kriminality spáchanej na senioroch zaznamenaný v EŠSK mierny pokles. Seniori sú i naďalej najčastejšie obeťami násilnej kriminality, následne ekonomickej kriminality a majetkovej kriminality. Najviac trestných činov spáchaných na senioroch bolo zistených v Bratislavskom kraji a najmenej v Banskobystrickom kraji.

Častejšími obeťami trestnej činnosti sú i naďalej ženy. Trestnú činnosť na senioroch v značnej miere páchajú páchatelia s trestnou minulosťou, páchatelia pod vplyvom alkoholu a nezamestnaní páchatelia. Predmetom záujmu páchatel'ov sú najmä finančné prostriedky.

Pri násilnej kriminalite bol zistený celkový nárast počtu prípadov. Mierny nárast bol zistený iba pri ublížení na zdraví. Seniori boli však najčastejšie obeťami nebezpečného vyhrážania.

Z hľadiska celkového trendu vývoja trestnej činnosti páchanej v rámci domáceho násillia na senioroch možno v medziročnom porovnaní roku 2023 a 2022 hovoriť o náraste tejto kriminality. Na druhej strane je však potrebné poznamenať, že domáce násillie sa vyznačuje vysokou mierou latencie. V rámci EŠSK sú evidované len údaje o tých trestných činoch, ktoré boli oznámené Policajnému zboru a o ktorých sa Policajný zbor dozvedel v rámci svojej činnosti (boli odhalené Policajným zborom). Vzhľadom na vysokú latenciu tejto trestnej činnosti sa predpokladá, že reálny výskyt domáceho násillia môže byť omnoho vyšší. Najviac trestných činov spáchaných v rámci domáceho násillia na senioroch bolo zaznamenaných v Trenčianskom kraji. Najčastejšími trestnými činmi v rámci domáceho násillia na senioroch boli nebezpečné vyhrážanie a týranie blízkej a zverenej osoby. Častejšími seniorskými obeťami kriminality súvisiacej s domácim násillím sú ženy.

Pri majetkovej kriminalite sa počet prípadov oproti minulému roku znížil. Seniori boli majetkovou kriminalitou ohrozovaní najviac pri krádežiach na osobách. Riziko krádeže im naďalej hrozí najmä v Bratislavskom kraji. Táto kriminalita je vo zvýšenej miere páchaná na ulici alebo v nákupných centrách. Častejšími obeťami sú tiež ženy. Pri majetkovej kriminalite majú okrem páchatel'ov s trestnou minulosťou vysoké zastúpenie aj páchatelia mladší ako 18 rokov.

Pri vybranej ekonomickej kriminalite bol oproti minulému roku zistený pokles. Seniori boli najčastejšie obeťami podvodu. Najviac prípadov ekonomickej kriminality páchanej na senioroch bolo zistených v rámci Bratislavského kraja. Prevažná väčšina prípadov bola páchaná v diskretnejšom prostredí, často v samotných príbytkoch seniorov. Väčšinou išlo o oklamanie seniorov pri rôznych úkonoch, kedy páchatelia využívali nízke právne vedomie, nepozornosť a dôverčivosť seniorov, no i naďalej sa vyskytovali prípady podvodného vylákania peňazí pod vymyslenými legendami. Častejšími seniorskými obeťami sú ženy. Medzi častých páchatel'ov ekonomickej kriminality patria osoby s trestnou minulosťou a nezamestnaní.

V rámci špecifickej kriminality páchanej na senioroch išlo najmä o prípady podvodného konania s využitím vopred pripravenej legendy. Páchatelia sa na túto kriminalitu vopred pripravujú, v prevažnej väčšine pochádzajú zo špecifických sociálne uzavretých komunit, najmä z južného Slovenska, ale taktiež aj zo zahraničia. Táto kriminalita predstavuje pre nich spôsob obživy a seniori najvhodnejšiu obeť. Úroveň tejto kriminality od minulého roka má klesajúci charakter. Najviac prípadov bolo zistených v rámci Bratislavského a Trnavského kraja. Najpoužívanejšia legenda bola „vnuk“ a „falošný policajt“ s rôznymi emotívnymi príbehmi.

Z dôvodu, že seniori patria medzi rizikové obeť kriminality, Policajný zbor i naďalej odporúča, aby členovia Rady vlády Slovenskej republiky pre práva seniorov a prispôsobovanie verejných politík procesu starnutia populácie a spolupracujúce subjekty v rámci ich činnosti zabezpečili pravidelné a systematicky sa opakujúce preventívne aktivity zamerané na ochranu seniorov pred trestnou činnosťou. Odporúča, aby na tieto účely boli využívané už spracované informačné materiály, ktoré sú zamerané na ochranu seniorov pred podvodníkmi a zlodejmi, ako aj na ochranu seniorov v súvislosti s podvodnými telefonickými

volaniami, ochranou ich majetku a bezpečnosti. Informačné materiály sa nachádzajú v prílohách tejto správy.

Tiež považujeme za potrebné naďalej pokračovať v osvedčených preventívnych aktivitách v oblasti prevencie a eliminácie násilia so zameraním aj na cieľovú skupinu seniorov, zvyšovať povedomie seniorov a prostredníctvom masovokomunikačných prostriedkov, ktoré sú zamerané a dostupné pre cieľovú skupinu seniorov (rozhlas, televízia, tlač).